

**ТЕХНИКА ИХТИСОСЛИК ТАЛАБАЛАРНИНГ МУҲАНДИСЛИК
ФАОЛИЯТГА ДОИР ХОРИЖИЙ ТИЛНИ БИЛИШ
КОМПЕТЕНТЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ**

Абдуллаева Озода Ислон кизи

Тел: 90-964-16-45 yorqinodilov0707@gmail.com

*Жиззах политехника институтининг “Хорижий тиллар” кафедраси
ассистенти*

Аннотация: Мазкур мақолада компетентли ёндашув бўлажак мутахассисга эгаллаган лавозими томонидан унга қўйилаётган талабларга мослиги билан бирга рағбатлантирувчи ва замонавий меҳнат бозорининг талабларига мос келувчи шахсий ҳамда касбий қобилиятларини ривожлантириш ва хорижий тилни билиш заруриятини назарда тутди. Ундан ташқари хорижий тилни билиш ва ўқув курсини ташкил этишнинг методикасининг ишлаб чиқилган методик моделининг назорат компонентида аниқ мисоллар орқали тушунтириб берилган.

Калит сўзлар: Модернизация, инновация, интеграция, дифференциация, педагогик, синтетик, рефлексив, компетенция, модернизация, компетентли, электрон, виртуал, симулятор, элемент.

Ҳозирги кунда, педагогик назариянинг ушбу қисми умуман олганда, энг кам ишлаб чиқилган ва таълимни модернизация қилиш жараёни ва унинг алоҳида жиҳатларини ўрганиш билан узвий боғлиқдир.

Таълимни модернизация қилиш – инновация жараёнидан иборат тизимли сифат ўзгаришларидан иборат бўлиши билан бирга, таълимнинг ички салоҳиятини ривожлантиришнинг энг самарали намуналарини ўзида мужассамлаштиради.

Интеграция ва дифференциация – “бир бутун диалектик жараён бўлиб, улар орасидаги муносабатлар мазкур бир бутун элементнинг қисмлари орасидаги муносабатга ўхшаш, яъни бир бутун яхлитликка эга жараён: умумлаштириш, бириктириш, бирликни тиклаш” дан иборат [1]. Мазкур тушунчаларнинг изоҳини бир қатор сабабларга кўра киритиш зарур.

Биринчидан, хорижий тилда касбий компетентлик ўзининг негизига кўра интегратив ҳисобланади. Яхлит ҳолда касбий ва хорижий тилда тайёргарлик, компетенциялар ва компетентликни ўзида мужассамлаштиради.

Иккинчидан, биз чет тилини касбий компетентликни муҳандислик касбий фаолият жараёни доирасида кўриб чиқамиз, зеро, унда шахс бир бутун яхлитлик ва педагогик таъсирнинг охириги натижаси сифатида мутахассис фанлараро

таҳлил ва синтез қилишни талаб қилувчи муаммоларни ҳал қилишга қодир бўлиши зарур. Унинг бу каби қобилияти, унинг маҳсулдорлигида, унинг таркибида бўлган имкониятларни амалга оширишда ўз аксини топади. Янги муаммоларни ҳал қилиш, таҳлилий, синтетик ва рефлексив қобилиятларни талаб қилади. У ўз-ўзига узвий педагогик фаолиятнинг кўп жиҳатларини қамраб олади “ўзаро алоқадорликдан фарқли равишда узвийликни таъминлашда турли фанлар бўйича билимлар бир-бирига сингиб, янги назарияни туғдиради [2]. М.Н.Берулава узвийлик таълим мазмун-моҳияти даражасида ҳам зарурлигини таъкидлайди, у тизимли ёндашув нуқтаи-назаридан интеграциянинг бешта даражасини ажратади [3].

Биринчи даражада – таълим мазмун-моҳиятининг умумназарий даражаси бўлиб, олий таълимга йўналганлик нуқтаи-назаридан ривожланишнинг машҳур тамойиллари ва таълимнинг замонавий парадигмаси қонуниятларини тушунишдир.

Иккинчи даража – ўқув фани даражаси бўлиб, мазкур даражада “хорижий тил” ўқув фанининг узлуксиз ривожланиш тизимида шахс компетенциялари мажмуасини шакллантиришда интеграцияловчи ролида ўз аксини топади. Хорижий тил ўқув фанининг узвийлик роли чет тили ўқитиш асосида мутахассисларнинг компетентлигини шакллантиришнинг асосий тизимини ҳосил қилувчи ўзак ҳамда, шахснинг ижтимоий-гуманитар маданиятини шакллантирувчи асос бўлиб ҳисобланади.

Учинчи даража – ўқув материали даражаси бўлиб, мазкур даража ўқув материални танлаб олиш ва у билан фан тармоқлари орасидаги чегараларни йўқотиш орқали ўқув материали ва иш шакллари орасидаги ўзаро алоқадорликни узвийлик нуқтаи назаридан шакллантиришга боғлиқдир.

Тўртинчи даража – муҳандислик касбий фаолиятга тайёргарлик даражаси.

Бешинчи даража – бўлажак муҳандис-педагогнинг ривожланиши жараёнида ўзаро бир бирига таъсир қиладиган, ўзаро ўзгарувчан бўлган шахсиятларининг таркибий тузилиши ҳисобланади.

Таълим мазмун-моҳияти узвийлигининг биринчи даражасига нисбатан шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, техника олий таълим муассасаларида хорижий тилларни ўқитиш таълим йўналишларининг Давлат таълим стандартлари (ДТС) ва малака талабалари (МТ) билан боғлиқ. Замонавий олий таълим муассасасида хорижий тилларни ўқитиш билан боғлиқ ўқув фанининг мазмун-моҳияти нуқтаи-назаридан чет эл тамойиллари, хорижий тилдан ўқитишга маъёрий эмас, амалий услуб ва ёндашувларига мослашишни талаб қилади.

Хорижий тилни ўқитиш жараёнида илғор хорижий тажрибадан кенг фойдаланиш талаби доимо юқори бўлган. Шуни алоҳида таъкидлаш лозим-ки, хорижий тилларни ўқитиш амалиёти олий таълимни модернизация қилишнинг

зарур мазмун-моҳияти ва амалий тажрибасига эга. Агар ҳозирги кунда бошқа ўқув фанларини ўқитишда узвийлигини таъминлаш зарурати шубҳа остига олинса ёки танқид қилинса, хорижий тилларни ўқитиш соҳасида бу каби интеграциялашув табиий зарурат бўлиб қолаверади.

Инглиз тилини хорижий тил сифатида ўқитадиган замонавий методикалар кенг тарқалган бўлиб, Европа мамлакатларида тил таълимини модернизация қилишни ҳисобга олади ва уларнинг таркибий тузилиши бўлган: нутқий, тил, ижтимоий маданий компенсацияловчи ва ўқув билишга оид элементларни ҳисобга олган ҳолда, таълим олувчиларнинг коммуникатив компетентлигини шакллантиради.

Сифатли таълимни ташкил қилиш учун таклиф этиладиган ўқув материалларининг кучли тарафларидан бири шундаки, улар доимо видео, аудиоматериаллар, таълим олувчиларни мустақил фаолият юритиши билан боғлиқ ўқув материаллари, интернет тармоғи орқали амалга ошириладиган маълумотлар бериш орқали қўллаб-қувватлашни ўз ичига олади.

Таълим тизимидаги ўзгаришлар ва янгиликлар давлат ва жамиятнинг ҳаёт тартиби билан боғлиқ. Хорижий тилни ўқитиш жараёнида у қуйидаги саволларга жавоб бериши муҳим ҳисобланади: “Нимани ва қандай мақсадда ўрганишимиз? Тил маданиятлараро ҳамкорлик ёки илмий мулоқот учунми? Муҳожирлик учун зарур бўладиган тилми?”. Айнан шундай саволлар бошқа мамлакатлар педагогларида ҳам юзага келади. Таълим тизимларида миллий ўзига хосликнинг турли-туманлиги ортиб боради, зеро олий таълим бериш миллат ва давлат олдида турган масъулиятли вазифа бўлиб, энг аввало унинг миллий шарт-шароитлари, устувор вазифалари ва чекловлари билан белгиланади.

1-жадвал

Чет элда хорижий тил таълими мақсадларини таснифлаш тизими

Чет эл таснифлаш тизими	Қабул қилинган таснифлаш тизими
1. EGP (English for general purposes) – умумий мақсадлар учун инглиз тили	Бўлғуси тилшуносларга тилнинг асосий жиҳатларини ўргатиш
2. ESP (English for specific purposes) – алоҳида мақсадлар учун инглиз тили.	Нофилолог мутахассисга касбий фаолият йўналишидан келиб чиққан ҳолда, инглиз тилини ўқитиш.
3. EST (English for science and technology) – фан ва технологиялар мақсадлари учун инглиз тили.	Инглиз тилини илмий тадқиқотчиларга ўқитиш

4. EAP (English for academic purposes) – академик мақсадлар учун инглиз тили.	Инглиз тилидан ўқитиш муайян мутахассислик бўйича таълимни чет элда давом эттиришни режалаштирган талабаларга сертификат топшириш билан яқунланади.
5. ESL (English as a second language) – инглиз тили иккинчи тил сифатида.	Инглиз тилини инглиз тилида сўзлашиладиган давлатлардаги муҳожирлар фарзандларига ўргатиш.
6. EFL (English as a foreign language) – инглиз тили чет тили сифатида	Хорижий тилни ўрганаётган ва бу тил улар яшаётган мамлакатда давлат тили бўлмаган талабаларга тегишли бўлади.

Хорижий тилни ўрганиш учун ажратиладиган соатлар миқдори унда қайси турдаги техник таълим табақалаштирилган ёки оммавий таълим берилаётганлигининг ўзига хос белгисидир.

Таълимни модернизация қилиш жараёни таълимда компетентли ёндашувни жорий этиш ва таълим жараёнининг эришиладиган натижаси сифатида компетентли ёндашувни жорий этиш билан узвий боғлиқликка эга.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, компетентли ёндашув бўлажак мутахассисга эгаллаган лавозими томонидан унга қўйилаётган талабларга мослиги билан бирга рағбатлантирувчи ва замонавий меҳнат бозорининг талабларига мос келувчи шахсий ҳамда касбий қобилиятларини ривожлантириш ва хорижий тилни билиш заруриятини назарда тутати.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Берулава М.Н. Теория и практика интеграции общего и профессионального образования в профтехучилищах: дис....докт.пед.наук. –Бийск, 1989. - 321 б.
2. Тураев С.Ж. [Таълимда ахборот технологиялари. Услубий қўлланма](#). Карши 2021йил
3. Turayev S.J. Methods of the using of software program Microsoft Excel in practical and laboratory occupation on Physics. Scientific Bulliten on Namangan State University: Vol. 1: Iss. 10
4. Odilov Yo.J. [Informatsionno-kommunikatsionniye texnologii \(ikt\) v obrazovanii. Ikt kompetentnost v professionalnom razvitii kadrov](#). Scienceweb academic papers collection, 2181-1784
5. Одиллов Ё.Ж. [Физика фанини ўқитиш асосида талабаларнинг лойиҳавий конструкторлик фаолиятини ривожлантириш](#). Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириш. Илмий-методикалык журнал.–Нөкис, 103-106 .
6. Odilov Yo.J. [Methods of preparing students for professional activity on the basis of teaching physics](#) // O 'zbekiston Milliy Universiteti Xabarlarlari 1 (11)